

τέρα καὶ μᾶς φαίνεται ἀπλοῦν καὶ φυσικὸν τὸ μέγα γεγονός. Ὅλοι πιστεύουν καὶ δοξάζουν. Κανείς δὲν φιλοσοφεῖ, κανείς δὲν κλαίει. Ἡ ἀργυρᾶ ἀκτὶς τοῦ ἀστέρος εἰσδύει εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μας καὶ τὴν πληροῖ ἡρέμου φωτός. Ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη. Αὐτὸ εἶνε σήμερον ὅλον. Καμμία ἑορτὴ δὲν μᾶς ἔκαμε μεγαλητέραν ἐντύπωσιν, ὅτε ἡμεθα παιδία καὶ αὐτὴ μόνη μᾶς κάμνει πάλιν παιδία. Ἡ εἰκὼν τῆς οἰκογενειακῆς σκηνῆς, τὴν ὁποίαν ἀσπαζόμεθα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐπέδρασε πολὺ ἐφ' ἡμῶν. Ἡμεθα ὅμοιοι μὲ τὸ ἱερὸν παιδίον, τὸ ἐστεμμένον διὰ χρυσοῦ ἀκτινωτοῦ... Ταῦτα μᾶς συνεκίνουν τότε, ταῦτα μᾶς συγκινοῦσι τώρα, ἀνακαλούμενα ὑπὸ τῶν κωδῶνων καὶ τῶν ᾠσμάτων τῶν Χριστουγέννων.

*
* *

Ἀλλὰ πόσον ἀπέχομεν τοῦ νὰ συλλάβωμεν τὴν πραγματικὴν σημασίαν τῆς ἑορτῆς, τῆς συνδεμένης μὲ μυρίους μύθους καὶ μυρίας προλήψεις παιδιόθεν εἰς τὸ πνεῦμά μας! διότι εἶνε δύσκολον ν' ἀνασπασθῶσι τὰ ἐρριζωμένα, νὰ διαλυθῶσι τὰ νέφη τῆς ἀποθεώσεως, τὰ καλύπτοντα ὅλων τῶν μεγάλων τὴν κοιτίδα καὶ νὰ ἴδωμεν γυμνὴν καὶ μέγα ὅ,τι παρουσιάζεται σήμερον εἰς τοὺς ψυχικοὺς ὀφθαλμούς.

Ἀλλ' εἶνε καιρὸς. Ἡ ὕμνωδια τῶν ἀγγέλων ἄς σιγήσῃ· θέλομεν ν' ἀκούσωμεν τώρα τὴν φωνὴν τῆς ἀληθείας· ἄς ὁραθῇ ὁ ἀστὴρ τῶν Μάγων, διότι εἰς τὴν ψυχὴν μας ἀγάζει τώρα ἄλλο ἀνέσπερον φῶς. Ἀς λησμονήσωμεν καὶ αὐτὸ τὸ κρίνον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, διότι ἡμεῖς δὲν ἔχομεν χρεῖαν νὰ παριστῶμεν διὰ τοιούτω εἰκόνων τὸ θεῖον μεγαλεῖον τῆς προκειμένης γεννήσεως. Εἴμεθα πλέον εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν καὶ νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἐν τῷ παιδίῳ τῆς φάτνης ἐνσάρκουται τὸ μέγα πνεῦμα, ἐφ' ᾧ συνεργάσθησαν ὅλοι οἱ παρελθόντες αἰῶνες, διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐτυχίαν τῶν μελλόντων. Τὸ θεῖον ἐκεῖνο παιδίον ἐξησεν, ἠνδρώθη, [ἐδίδαξε καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας του. Ἀλλὰ διὰ τοῦτου ἡ διδασκαλία ἐσώθη, ἐξησε καὶ ἀντελαλήθησαν εἰς τὰς ἐπελθούσας γενεάς οἱ πρωτόκουστοι τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γλυκύτητος λόγοι, ἐξεληθόντες ἀπὸ τὰ μελίρρυτα χεῖλη] τοῦ παιδίου ἐκείνου!

Μεγάλῃ ἡμέρᾳ, σὲ ὑμνοῦμεν καὶ σὲ δοξάζομεν! Ἡ αὐγὴ σου ἦτο αὐγὴ νέας ἐποχῆς· καὶ τίς οἶδεν ἂν μέχρι συντελείας θὰ λάμπῃ ποτὲ ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας ἄλλη ὁμοίᾳ σου!

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΥΛΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ἐκ τῶν ἀποσταλεισῶν πρὸς τὴν Ἑστίαν περιγραφῶν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐορτάζονται ἐν ἐκάστῳ τόπῳ τῆς ἐλευθέρας καὶ μεγάλης Ἑλλάδος τὰ Χριστούγεννα καὶ τῶν σχετικῶν παραδόσεων καὶ προλήψεων, ἐκρίθησαν ἄξιοι δημοσιεύσεως αἱ ἐξῆς τέσσαρες, ὧν ἀρίστη ἡ τοῦ ἐκ Νάξου λογίου κ. Μ. Ι. Μαρκόπου, τοῦ καὶ ἐξ ἄλλων δημοσιευμάτων ἀξιολογωτάτου γνωστοῦ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἑστίας. Αἱ λοιπαὶ περιγραφαὶ δὲν δημοσιεύονται ὡς μὴ περιέχουσαι τι νέον καὶ ἰδιάζον περὶ τῆς ἑορτῆς ἢ ὡς κακίστα συνθεμέναι.

Σ. τ. Δ.

ΕΝ ΝΑΞΩ

Καίτοι ἐν Νάξῳ δὲν ἐορτάζονται τὰ Χριστούγεννα κατὰ τρόπον ἄξιον περιγραφῆς, ὅμως δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ παρὰ τοῖς ἀγρόταις τῆς νήσου ταύτης διαφόρους παραδόσεις, δοξασίας, προλήψεις καὶ ἐν γένει δεισιδαιμονίας ἀλλοκότους σχετιζομένας πρὸς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ πρὸς με διήγησις, ἣν κατωτέρω παρατίθμι, γραίας τινὸς ἐκ τοῦ δήμου Τραγαίας, πιστῶς περιλαμβάνει τὰς παρὰ τοῖς Νάξιοις ἀγρόταις κρατούσας ιδέας περὶ τῶν κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τῆς ἐλεύσεως τῶν Καλλικαντζάρων κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην.

Ἡ διήγησις αὕτη ἔχει ὧδε :

— Ἐγώ, γυιέμου, ἐγεννήθηκα, ποῦ νὰ θελα μὴ γεννηθῶ, τὸν καιρὸ τῇ Τουρκίᾳ, θυμοῦμαι σάν

ὄνειρο καὶ τὸν ἄρχων Σουλουτσιάρη, θυμοῦμαι καὶ τὸν Γερόθεο τὸ δεσπότη, μὰ δὲν ἀνιστορῶ ἔς τὴν ιδέα μου νὰ γιορτάξῃ ὁ κόσμος ἄλλης λοῆς τὰ Χριστοῦγεννα παρὰ ποῦ γιορτάζουμε σήμερον τὴ μνήμη τῶνε· θυμοῦμαι μόνον ἀπὸ τὰ παιδιστικά μου πῶς οἱ βοσκοὶ καὶ οἱ ζευγάδες εἶχανε καὶ ἔχουνε ἀκόμα καὶ τὴ σήμερον σὲ μεγάλη ἐπιστημία εὐτὴ τὴ σκόλη, ὅτι καθὼς ξέρεις, παιδί μου, ὁ ἀφέντης τοῦ κόσμου ἐγεννήθη μεσὰ σὲ μιὰ σπηλιά ποῦ μαντρίζανε τὰ ζωντόβολα. Τὰ βούδια ποῦ ἦταν ἐκεῖ μεσὰ μαντρισμένα τὸν ἐγλείφανε καὶ τ' ἄρνια πάλι τὸν ἐχνίζανε ποῦ τουρτούριαζανε ἀπὸ τὸ κρύο του σάν χειμῶνας καιρὸς ποῦ ἦταν· μόνου τὰ γαδουρνὰ ποῦ ἦταν ἐκεῖ ἔς τὴν ἴδια ἀποταὴ ἐκόψανε καὶ φάνε χωρὶς νὰ κάμουνε τὸ παραμικρὸ αἰδάρισμα¹ καὶ ὁ Χριστὸς σάν εἶδενε τὸ τρόπον τῶνε ἠντεροδιαλύστηκενε μὰ δὲν πῦγαλενε τσιμουδιά παρὰ τὸ κατὰπιενε. Ἀπὸς τότες ὁ Χριστὸς ἤλαβενε μεγάλη συμπάθεια [μὲ τὰ βούδια καὶ μὲ τὰ πρόβατα καὶ τότε ἀκόμα κάθε νύχτα τῷ Χριστουεννῷ πάει καὶ παίρνει βόρτα ὅλοι τοὶ σταῦλοι καὶ τὰ ρωτᾷ πῶς περνοῦνε καὶ ἂν εἶναι καλὰ ταῖσμένα. Φοβιζάμενοι τὰ λοιπὸς οἱ

¹ Κατὰ παραφθορὰν τοῦ Ἰταλικοῦ aiuto=βοήθεια.

βοσκοὶ νὰ μὴν τοῖς μαντατέψουνε τὰ ζᾶ 'ς τὸ Χριστό, τὰ φορτσάρουνε καλὰ 'ς τὸ φαί ἐκείνη τῇ νυχτιά καὶ πααίνοντας ὁ Χριστὸς τὰ βρίσκει χορτασμένα.

— Ἐτυχέ ποτε, τὴν ἡρώτησα, νὰ ἰδῇς τὸν Χριστὸν μέσα εἰς τὸν σταυλὸν;

— Ὅγέσκε, γυιέ μου· ψώματα δὲ μπορῶ νὰ σοῦ πῶ· ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα ποτέ· μου ἄλλοι ὅμως τὸν εἶδανε κ' ἐκούσανε καὶ τῇ μιλιᾷ του ὄντας ἐρώτανε τὰ ζωντόβολα ἂν εἶναι καλοταϊσμένα. Μὰ καὶ ἀπὸ εὐτοὶ ποῦ τὸν εἶδανε, λίστοι εἶναι, νὰ σὲ χαρῶ, ἐκεῖνοι ποῦ σκαμπικοῦνε τῇ γλῶσσά του, γιατί, τῇ γλῶσσᾳ ποῦ μιλοῦμενε ἐμεῖς θὰ μιλῇ καὶ ὁ ἀφέντης τοῦ κόσμου; Ἐκεῖνος πρέπει πῶς θὰ τὰ λέει ὅλο ξενόλοχ. Ξημερώνοντας πάλι ἡ ἀγία ἡμέρα πᾶνε τῷ βουδιῷ μέσα 'ς τὸ σταυλὸ, περάσσοντας τὸ πρῶτο κράξιμο τοῦ πετεινοῦ¹, καὶ γλείφουνε τὸ βουδόψωμο, ποῦ ζυμώνομενε ἀπὸ τὴν παραμονή· καὶ ἂν θές, γυιέ μου, νὰ ξέρης καὶ περὶ γιὰ τὸ βουδόψωμο, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ψωμί μ' ἓνα σταυρὸ ἀπὸ τὴν ἴδια ζύμη ἀπὸ πάνω, καὶ ἂν δὲν τὸ δώσης τῷ βουδιῷ νὰ τὸ γλείφουνε φωνάζουνε: **Μ α α α** καὶ τὸ ἀναζητοῦνε, γιατί θυμούντενε ὄντας ἐγλείφανε τὸ Χριστό. Τώρα ὅμως λίστοι τὸ κάνουνε 'ς τὸ χωριό μας· κ' ἐγὼ ἀπ' ὄντας ἐπέθανεν ἡ ἀδερφή μου κ' ἐπόμενα ἐγὼ ὁ κόρακας δὲν τὸ ξανάκαμα. Τὴ θυμᾶσαι, γυιέ μου, τὴ συχωρεμένη;

Κλαίει ἐνταῦθα τὴν ἀδελφὴν της· καὶ διακόπτει ἐπὶ μικρὴν τὴν ὁμιλίαν· διηγεῖται δὲ κατόπιν τὴν ἐπομένην παράδοσιν:

— Σὰν ἐγεννήθηκεν ὁ Χριστὸς ἐκατέθηκενε τὸ ἀστρικό τοῦ βασιλέα ἐκείνου τοῦ τόπου, ποῦ δὲ βᾶνω τόρα ἀμέντε² τὸ βουλισμένο του ὄνομα, νὰ σφᾶξῃ λέει ὅλα τὰ μικρὰ παιδιὰ ποῦ ὑπάρχανε ἀπάνω 'ς τὸ βασιλεῖο του γιὰ νὰ λάχῃ κ' ὁ Χριστὸς μέσα 'ς εὐτὰ νὰ τοὺς ξεβγάλῃ. Ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἐσκότωσαν τόσα παιδιὰ, πάλι δὲν ξέρανε ἂν ἦτανε μέσα 'ς εὐτὰ κ' ὁ Χριστὸς· καὶ γιὰ νὰ βγάλουνε κάθα ὑποψία ἐγυρίζανε καὶ παένανε ὅπου παληόσπιτο καὶ σταυλὸς, καὶ τὸν ἐγυρεύγανε. Ἐττι τὰ λοιπὸς πάει κατὰ τύχης ὁ μπόγιας μὲ τοῖς χωροφυλάκοι 'ς τὸ σταυλὸ ποῦ γεννήθηκεν ὁ Χριστὸς, βλέπουνε ἀπὸ μιὰ χαρμαῖδα καὶ θεωροῦνε μέσα ἓνα παιδί, λέει ἐτοῦτος εἶναι ὁ Χριστὸς! Ἀνοίουνε τὴ ξυλόπορτα, μπαίνουνε μέσα, μὰ τίςτις δὲ βλέπουνε· ἀστραπὴ ἦτανε καὶ χάθηκεν! Μωρὲ ποῦ πῆνε, μωρὲ ποῦ νῆναι, ἐλέανε, καὶ πῶς θὰ στραφούμενε τόρα 'ς τὸ βασιλεῖα νὰ τοῦ ποῦμεν πῶς δὲν τὸν εὐρήκαμενε. Καὶ ποῦ νὰ δοῦνε οἱ στραβοὶ πῶς τὴν ὥρα ποῦ νοῖζανε τὴν πόρτα καὶ μπαίνανε, εὐγένανε ὅζω ὅλα τ' ἀρνιά

καὶ νὰ καταλάβουνε πῶς τίςτις ἐγίνινε. Ὑστερα πιά ἀπὸ πολλὴ ὥρα ἐννοιώσανε πῶς ὁ Χριστὸς ἐρύφτ' ηνε ἀπὸ κάτω 'ς τὴν ὀριά ἐνοῦς ἀρνοῦ κ' ἠύγεν ὅζω κ' ἤφυνε! Ἐξέχασα νὰ σοῦ πῶ, γυιέ μου, πῶς ὁ μπόγιας δὲν τό ξέρανε πῶς ἦτανε ἐκεῖ πέρα σταυλὸς, κ' ἂν δὲν ἐγκάνιζενε ὁ γάδαρος, μὲ συμπάθειο τσ' εὐγενείας σου, τὴν ὥρα ποῦ περνοῦσεν ἀπ' ὅζω μὲ τοῖς χωροφυλάκοι, δὲ θὰ παίρνενε χαμπάρι καθόλου γιὰ νὰ μπῇ μέσα, μόνου μὲ τὸ γκάνισμα τοῦ φόφιου ἐκούσανε κ' ἐμουντάρανε μέσα· καὶ καλὰ ποῦ βρεθῆκανε τ' ἀρνιά κ' ἐδιαφεντέψανε τὸ Χριστό, εἰ δὲ μὴ θὰ τότε τσακίωσανε, γιατί τὰ κατσίκια ποῦ ἦταν ἐκεῖ μέσα σὰν ἐκούσανε ἀπ' ὅζω τσῇ παντουλιᾷ καὶ τῇ ταρχῇ ἐνεμοκορακιστήκανε καὶ γίνηνε ἐκεῖ μέσα τὸ μάλε βράσε! Μέσα τὰ λοιπὸς 'ς εὐτὴ τῇ ταρχῇ πάει ὁ Χριστὸς νὰ κρυφτῇ 'ς τὴν ὀριά ἐνοῦς κατσικιοῦ, γιατί ἤξερενε πῶς τὰ τραῖσια τρέχουνε 'ς τὰ ποδάρια καλῆτερα, μὰ 'κεῖνο δὲν κάνει ἄλλο παρὰ σηκώνει τὴν ὀριά του ψηλὰ ψηλὰ καὶ φεύγει· ἐτότες γυρίζει τ' ἀρνὶ καὶ λέει τοῦ Χριστοῦ: «ἔλα νὰ σὲ κρύψω 'γὼ» καὶ ἔτσι ἐγίνενε καὶ σώθηκεν πααίνοντάς το· τ' ἀρνὶ σὲ ἄλλο βασιλείο. Τόμου εἶδεν ὁ Χριστὸς πῶς εἶναι γλυτωμένους ἐκαταράστηκανε τὸ γαδάρω καὶ εἶπενε: «Παένετε, καταραμένα ζωντόβολα, καὶ πάντα σας νὰ γκανίζετε — γιατί ξέρεσι, γυιέ μου, οἱ γαδάροι δὲν ἐγκανίζανε πρῶτα, — νὰ τρώτε ξυλιᾷς καὶ νὰ μὴν τρῶνε τὸ κρέας σας». Στὰ κατσίκια πάλι εἶπενε: «Παένετε, εἰσφόροι, γιὰ ὅλο σας τὸ βίος νὰ τρῶτε φράνκα 'ς τοῖς ξερόβραχοι καὶ νὰ κἀνῃ παντοτεινὰ ἡ ὀριά σας ἀπάνω». Γι' αὐτὸ δὲ εἶναι ποῦ θεωρεῖς, γυιέ μου, ἀκόμα τόρα καὶ κάνει πάντα τῷ κατσικῷ ἡ ὀριά ἀπάνω, καὶ ὅλοι οἱ βατιληᾶδες τὰ μάχουντουνε γιὰ τὸ φέρσιμο ποῦ κάμανε τοῦ Χριστοῦ καὶ βγάνουνε ὀρισμὸ καὶ λένε: «Νὰ σκοτώνουνται τὰ κατσίκια σὰν τὰ βρίσκουνε μέσα 'ς τὰ χτήματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τ' ἀρνιά νὰ μὴν τῶν ἐγγίζουνε, γιατί εἶναι εὐλογημένα»...

— Καλὰ, φθάνει, τῇ εἶπον. Τώρα νὰ μοῦ εἰπῇς περὶ τῶν Καλλικαντζάρων.

— **Κ α λ λ ι κ ἄ ν τ ζ ἄ ρ ο ς**, παιδί μου, εἶναι δαιμόνιο, ἀερικό καὶ μιαιωσμένο πρᾶμμα. Καὶ ὅποιος κακόσορτος γεννηθῇ τῇ βραδυνιά τῷ Χριστοῦ ἐννῶ γίνεται Καλλικαντζάρος, γιατί σὰν μονογενὴς ποῦ εἶναι ὁ Χριστὸς δὲν θέλει καὶ μὴδὲ εἶναι πρεπούμενο νὰ γεννιέται καέναν ἄλλος ἐκείνη τῇ νύχτᾳ, γιατί ἐτότες μπορεῖ νὰ βρεθοῦνε ἄτχαλα στόματα νὰ ποῦνε πῶς δὲν εἶναι τάχατες μονογενὴς, καὶ γιὰ 'κεῖνο τόμου γεννήθηκεν ὁ Χριστὸς εἶπενε: «ποῖο μικρὸ 'ς τὴν ὥρα μου;» καὶ μονομιᾷς ὅλα τὰ παιδιὰ ποῦ γεννηθήκανε ἐκείνη τῇ βραδυνιά σὲ ὅλο τὸν κόσμον ἐγίνανε ἀσικὰ καὶ τὸ πῶρὸν ἐγίανε πάλι ἀθρώποι. Μὰ νὰ 'δῇς, γυιέ μου, ποῦ δὲ φτάνει ὡς ἐδῶ, παρὰ τὸ ὅμοιο βαστᾷ

¹ Ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον.

² = amede

καὶ τώρα ἀκόμα καὶ ὅσα παιδιὰ τύχη νὰ γεννηθῶνε ἐκεῖνη τῇ νύχτᾳ τῷ Χριστογεννῶ γίνοντανε γιὰ ὅλο τὸ βίος τῶνε κάθε παραμονὴ εὐτηνῆς τῆς σκόλης Καλλικαντζάρου καὶ πορπατοῦνε ὁλονυχτίς καὶ γυρεύουνε νὰ μπαίνουνε 'ς τὰ σπίτια, καὶ μπαίνουνε ἢ ἀπὸ τὴν καμινάδα ἢ ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα, καὶ γιὰ τοῦτο πρέπει νὰ βάνουνε ἓνα κόσκινο 'ς τὴν κλειδαρότρυπα καὶ ἄλλο ἓνα 'ς τὴν καμινάδα, ποῦ ἐτότε, ἂν ἔρθῃ κανένας Καλλικαντζάρος, σταματᾷ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μπη μέσα, γιὰτὶ μετρᾷ τῇ τρύπῃ τοῦ κόσκινου καὶ λέει :

Ἐνα δυό, ἓνα δυό
κακὸ χρόνο νὰ 'χῃ
ποῦ τό βανεῖν ἐδῶ

Καὶ ἔτσι πάει ἡ νυχτιά του 'ς τὸ μέτρομα καὶ δὲν μπαίνει 'ς τὸ σπίτι.

— Εἶδες κανένα Καλλικαντζάρο; τὴν ἠρώτησα.

— Κι' ἀμέ δὲν τὸν εἶδα ἡ γρουσουζα! Εἶδα τὸν ποῦ νῆσαι ἄδικη ἡ ὥρα καὶ κουφὸ τ' αὐτὶ τοῦ καταραμένου! Τὸν εἶδα ἀπάνω 'ς τὴν ἄφουκλα τοῦ μύλου καὶ 'ς τὴν ἀρχὴν ἐθάρρουνε πῶς ἦτανε θυλακούρα τοῦ ἀλεσμάτου καὶ τὴν ἔχενε ἐκεῖ ὁ μυλωνᾶς· μὰ ὕστερα σὰν τὴν εἶδα κ' ἐσάλευγενε κατάλαβα πῶς εἶναι ἀσκή Καλλικαντζάρο, κι' εἰς τὴν νύχτᾳ ἡ φυλάδα μ' ἐκοψενε κρύος νύδρω. Βλέπεις, γιὰ μὲν, ἄλλοι τό 'χουνε καὶ φοβοῦνται, ἄλλοι πάλι δὲ τοσοῦτο κόφτει. Μιὰ γυναῖκα εἶδενε μιὰ φορὰ 'ς τὸ ποταμὸ ἓνα ἀσκή καὶ κατὰλαβεν πῶς εἶναι καλλικαντζάρος· κἀναι τὸ σταυρό τση, πάει κοντὰ μὲ τὸ μαχαίρι, κόβγει τοῦ ἀσκιῶ τὸν ἀμπόδιονα! καὶ στρέφεται 'ς τὸ σπίτι τση. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πωρὸν εὐρέθηκεν 'ς τὸ χωριὸ μιὰ κοπέλλα μὲ κομμένο τὸ χέρι καὶ ἐγίνηνε πιά ἐκεῖ τὸ ἐλάστε νὰ δῆτε.

Ἦθελα νὰ σοῦ πῶ, γιὰ μὲν, κ' ἓνα ἄλλο, μὰ θωρῶ σε καὶ γράφεις ὅσο σοῦ τὰ λέω, καὶ φοβοῦμαι μὴ μὲ γράψῃς τὴν καμένη 'ς τὴν φουμερίδα, ποῦ εἶμαι γρηὶ γυναῖκα καὶ εἶναι τὸ ποδάρι μου μέσα 'ς τὸ λάκκο καὶ θὰ μὲ ἀναθεματίζουνε, μὰ θὰ σοῦ τὸ πῶ καὶ τοῦτο : Στὸ χωριὸ μας καθὼς καὶ σὲ ἄλλα χωριά ἐδῶ 'ς τὴν Ἀξιά σὰν εἶναι καμμιὰ κοπελλοῦδα λεύτερη καὶ εἶναι γεννημένη τῇ βραδυῖνᾳ τῷ Χριστογεννῶ δὲν θέλει μήτε ἐκεῖνη μήτε οἱ συγγενεῖς τση νὰ μαθητευτῇ πῶς ἐγεννήθητε τέτοια νυχτιά, γιὰτὶ δὲν θὰ βροῖσκῃ γαμπρὸ νὰ τὴν πάρῃ, καὶ νὰ σοῦ πῶ, γιὰ μὲν, ἔχουνε δίκαιο, γιὰτὶ, πέ μου τώρα τοῦ λόγου σου, παίρνεις ποτὲ σου γιὰ γυναῖκα μιὰ τέτοια κοπελοῦδα σὰν ἡζέρης πῶς κάθε νύχτα τῷ Χριστογεννῶ θὰ σοῦ γίνετα. Καλλικαντζάρος νὰ τὴν χάνῃς ;

MIX. ΙΑΚ. ΜΑΡΚΟΠΟΛΙΣ

ΕΝ ΒΑΡΝΗΙ

Χριστὸς γεννᾶται, Χριστὸς γεννᾶται. Πάντες ἐτοιμάζονται τὴν παραμονὴν τῶν Χριστογεννῶν, ὅπως ὑποδεχθῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν καλῆτερον τὸν εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενον Μεσσίαν.

Περὶ τὸ δειλινόν, ὅποτε οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν κρούουν χαρμολύνας ἀγγέλλοντες τὴν ἐναρξίν τοῦ ἐσπερινοῦ, πᾶσα ἐργασία διακόπτεται καὶ πάντες μεταβαίνουν ἄθροοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Μετὰ τὴν ἐκκλησίαν ἐπανέρχονται εἰς τὰς οἰκίας τῶν καὶ παραθέτουσι τὸ νηστήσιμον φαγητόν, ὅπερ συνήθως εἶναι βραστά φασόλια, φέρουσι τεμάχιον ζύμης, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶνε ἐστημένον κηρίον ἀνημμένον, καὶ θυμιάζουσι τὴν τράπεζαν, ἐν ᾗ εἷς ἐκ τῶν μικρῶν ἔχων εἰς τὰς χεῖρας τὴν Σύνοψιν ἀναγινώσκει προσευχὰς τινάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ « ἡ γέννησίς σου Χριστέ ».

Τὸ δεῖπνον τῆς παραμονῆς θεωρεῖται ἱερόν. Ἀπὸ φάγωσι, μετὰ ταῦτα τὰ μέιναντα λείψανα τοῦ δεῖπνου συνάζονται εὐλαβῶς, καὶ ἐνούμενα μετὰ τῶν τῆς παραμονῆς τοῦ Ἀγίου Βασιλείου καὶ τῶν Φώτων, μεταφέρονται εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ σκορπιζόμενα ἐν αὐταῖς φέρουσι τὴν ἀφρονίαν καὶ τὴν γονιμότητα.

Μετὰ τὸ δεῖπνον πάντες ἐτοιμάζονται διὰ τὴν ἀγρυπνίαν. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον τὰ οὐράνια ἀνοίγονται καὶ ἐπιφαίνεται ὁ Χριστὸς ἐπὶ χρυσοῦ θρόνου καθήμενος καὶ περικυκλούμενος ὑπ' ὅλων τῶν ἀγγέλων. Ἀλλὰ πάντες δὲν δύνανται νὰ τὸν ἴδωσιν· οἱ μὴ ἄγνοι τὴν καρδίαν οὐδὲν βλέπουσιν.

Αἱ νεανίδες συνηγμέναι περὶ τὴν ἐτίαν σκέπτονται τί καλὴν νὰ ζητήσωσι παρὰ τοῦ Σωτῆρος, καθ' ἣν στιγμὴν ἀνοίγονται τὰ οὐράνια· διότι κατὰ τὴν παράδοσιν ὅτι ἂν ζητήσῃ τις κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀμέσως τοῦτο γίνεται. Τὸ ζητούμενον ὅμως δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε ἀπρεπὲς οὔτε μακρόν· νὰ διαρκῇ τόσον, ὅσον καὶ τὰ οὐράνια εἶνε ἀνοιγμένα. Πολλὰ ἀναφέρονται ὡς πρὸς τοῦτο : Νεανὶς τις φιλόργυρος ἐζήτησε παρὰ τοῦ Θεοῦ χίλια μεγάλα φλωριά, ἀλλὰ μόλις εἶπε, « χίλια μεγάλα », ἐκλείσθησαν τὰ οὐράνια καὶ πάραυτα χεῖλιμα μεγάλα ἐπρόβαλαν ἐκ τοῦ στόματός της. Διὰ τοῦτο λοιπὸν τὸ ζητηθησόμενον πρέπει νὰ ὑποβάλλεται πρῶτον εἰς πολλὴν σκέψιν.

Κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην θέτουσι παρὰ τὸ εἰκονοστάσιον ξηρὸν βασιλικόν, ὅστις θαυμασιῶς κατὰ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν τὰ οὐράνια ἀνοίγονται, ἀνθίζει καὶ τὰ ἄνθη μεταβάλλονται εἰς μαργαρίτας.

Ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις γεννᾶται μετὰ τοῦ Χριστοῦ· μεταβάλλεται εἰς Καλλικαντζάρον καθ' ὅλα τὰ ἔτη τῆς ζωῆς του. Τρόμος καὶ φόβος κατέχει πάντας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ δωδεκαημέρου. Οὐδεὶς ἐξέρχεται νύκτωρ τῆς οἰ-

κίας αὐτοῦ δι' οἰανδήποτε αἰτίαν· οἱ Καλλικάντζαροι πλανῶνται, καὶ πηδῶσιν εἰς τὴν ῥάχιν παντός, ὅν συναντήσωσι καθ' ὁδόν. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα μένουσιν ἐπὶ τῆς ῥάχεως αὐτῶν καὶ τοὺς μεταφέρουσιν εἰς ἐννέα φρέατα καὶ εἰς ἐννέα κρήνας ἀπειλοῦντες πάντοτε νὰ τοὺς ρίψωσιν ἐν τὸς αὐτῶν· μόνον δὲ ὅταν οἱ πετεινοὶ ἀρχίζουσιν νὰ φωνάζουν ἀφήνουσιν αὐτοὺς ἐλευθέρους.

Οἱ Καλλικάντζαροι εἶναι ἄνθρωποι, ἐνίοτε δὲ τέρατα μὲ μεγάλας τρίχας καὶ φοβεροὺς ὄνυχας. Πάντα δεσμὸν δύνανται νὰ διαρρήξωσι καὶ αὐτὰς τὰς σιδηρὰς ἀλύσεις πλὴν τῶν ἐκ ψιάθου κατασκευαζομένων σχοινίων· διὸ δένουσι μόνον διὰ τοιούτων σχοινίων τοὺς νομιζομένους ὅτι μεταβάλλονται εἰς Καλλικαντζάρους, οἵτινες συνήθως εἶναι οἱ γεννηθέντες κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστοῦ γεννῶν.

K. I. ΜΑΚΡΗΣ

ΕΝ ΓΑΝΟΧΩΡΟΙΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Ἐν Γανοχώροις κειμένοις ἐπὶ τῶν παραλίῳν τῆς Θράκης τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα διετηρήθησαν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπ' αὐτῶν ἐπιδράσεως τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Οἱ κάτοικοι αὐτῶν θεωροῦσι τὰ Χριστοῦ γεννα ὡς τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἐορτήν, καὶ τοῦτο δείκνυνται καὶ ἐκ τοῦ ἀ' στίχου τοῦ ἐν αὐτοῖς ψαλλομένου ᾠσματος «Χριστοῦ γεννα πρωτοῦ γεννα, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου». Ἐνεκα τούτου καὶ ἐπειδὴ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐγένετο ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ, τοῦ λυτρωτοῦ τοῦ κόσμου, μεγάλην σημασίαν ἀποδίδουσιν εἰς τὰ Χριστοῦ γεννα καὶ μεγαλοπρεπῶς πανηγυρίζουσι. Πρὸς τοῦτο δὲ πολλὰ παρασκευαί γίνονται, ὧν ἡ πρωτίστη καὶ ἡ μᾶλλον παράδοξος εἶναι ἡ προμήθεια μεγάλου ποσοῦ χοιρίου κρέατος, ἐξ οὗ θὰ ἐξαγάγωσι τὸ λίπος, ἵνα ἐξ αὐτοῦ κατασκευάσωσι τοὺς χαλβάδες καὶ ταῖς ἁγιοθασιλιόπηταις, ἔτι δὲ τὰ χοιρομέρια· ἀλλὰ πρὸ πάντων τὴν πολυφημον σ ο ὕ β λ α ν, ἥτις εἶναι τὸ πρωτίστον φαγητὸν ἐπὶ πολλὰς τῶν Χριστοῦ γεννῶν ἡμέρας.

Ἀφ' ἐσπέρας τῆς προτεραίας ἀπὸ τῆς 3ης ὥρας μ. μ. ἀρχονται τὰ κάλαντα καὶ διαρκοῦσι μέχρι νυκτός. Περὶ δὲ τὴν 2αν τῆς πρωῒας ὁ κώδων προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ὁποίας παρατίθενται τράπεζαι καὶ πάντες γεύονται τῆς σ ο ὕ β λ α ς, καθ' ἣν ὥραν παῖδες διερχόμενοι τὰς ἀγυῖας καὶ εἰς ἐκάστην θύραν σταματῶντες ψάλλουσι τὸ γνωστὸν ᾠσμα τῶν Χριστοῦ γεννῶν.

Ἦδη μεταβῶμεν εἰς τὴν Περιτομὴν τοῦ Χριστοῦ, καθ' ἣν καὶ ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι ἡμέρα χαρᾶς, ἡμέρα διασκεδάσεως, διότι πρεσβεύεται ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἡμέρας ἅπαν τὸ ἔτος ἐξαρθᾶται, ἀρχῆς δὲ καλῆς καλὸν καὶ τὸ τέλος. Οἱ κάτοικοι τῶν Γανοχώρων τὴν ἀρχὴν ταύτην πρεσβεύοντες ἀποφεύγουσι πᾶ-

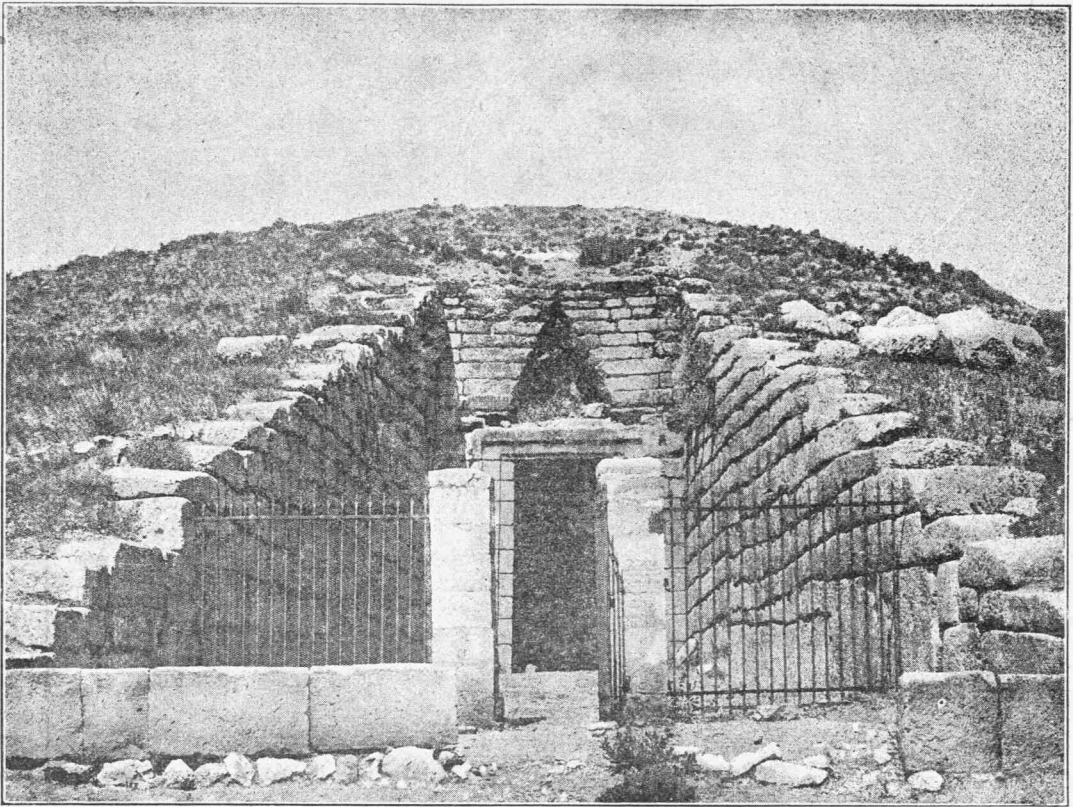
σαν κακὴν πράξιν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν. Ἔθος ὑπάρχει παρ' αὐτοῖς, ἵνα μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας ὁ πατήρ ἢ ἐλλείποντος τούτου ὁ μεγαλύτερος τῶν ἀδελφῶν ρίπτῃ ἐπὶ τοῦ πατώματος τοῦ οἴκου ῥόδιον, ἐφ' οὗ ἐμπήγῃ νομίσματα τινα εὐχόμενος ἵνα, ὅπως τοῦτο διαρρηγνύμενον πληροῖ τὸν οἶκον, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐπιδαψιλεύσῃ τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ ἐπὶ τὸν οἶκον ἐκεῖνον. Ἐτι δὲ τὴν ἡμέραν ταύτην δοκιμάζουσιν ἕκαστος τὴν ἐαυτοῦ τύχην ὡς ἐξῆς: Θέτουσι φύλλον ἐλαίας ἐπὶ ἄνθρακος διαπύρου, καὶ ἂν μὲν τοῦτο κατὰ δὴλοῖ ταχὺν τὸν θάνατον εἰς τὸν πειρώμενον· ἂν δὲ ἀνατιναχθῇ τοῦναντίον εὐτυχίαν. Ὅσον δὲ μακρότερον ἀνατιναχθῇ τόσον περισσότεραν εὐτυχίαν δηλοῖ. Ὅπως εἰς ὅλα τὰ μέρη, οὕτω καὶ εἰς τὰ Γανόχωρα κατασκευάζονται αἱ πολυφημοὶ Ἀ γ ι ο β α σ ι λ ε ι ο π η τ τ α ι ς. Καθ' ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν ὡς καὶ τὴν ἐσπέραν τῆς προτεραίας ψάλλονται ἐορτάσιμα ᾠσματα.

ΗΡΑΚΛΗΣ Γ. ΔΗΜΑΚΗΣ

ΕΝ ΦΟΙΝΙΚΙΩΙ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Μία ἐβδομάδα μπροστὰ ἀπὸ τὰ Χριστοῦ γεννα, ὅλες οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ θὰ κατεβῶνε κάτω 'ς τὸ ποτάμι νὰ πλύνουν τὰ ἀσπρόρρουχα, καὶ τὴν παραμονὴν θὰ ζυμώσουν τὰ χρυστόψωμα — τὰ λέγουσι κ ο υ ῖ ῥ ῖ α ρ ε ς — καὶ θὰ βάλουν ἀπάνω 'ς αὐτὰ ἡ αὐγὸ ἄσπρο, ἡ καρύδι, κι' ἀπ' αὐτὰ θὰ στείλουν 'ς τὰ συγγενικά σπίτια, ἀφοῦ μετρήσουν πόσα παιδιὰ ἔχει τὸ κάθε σπίτι. Τὸ βράδυ θὰ φᾶνε γλήγορα καὶ θὰ κοιμηθῶνε γληγορότερα ἀπὸ τις ἄλλες μέρες, γιὰ νὰ σηκωθῶνε τὴ νύκτα νὰ πᾶνε 'ς τὴν ἐκκλησίαν. Τὰ μεσάνυχτα ἅμα χτυπήσῃ ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ οἱ μαννάδες θὰ ζυμνήσουν τὰ παιδιὰ τους, γιὰ νὰ πᾶνε 'ς τὴν ἐκκλησίαν νὰ μεταλάβουν ἢ γιὰ νὰ ἐκκλησιαστούνε.

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας ὁ καθένας θὰ πάῃ 'ς τὸ σπίτι, κι' ἅμα συναχθῇ ὅλη ἡ οἰκογένεια θὰ φᾶνε, ἔπειτα ἅμα φέξῃ καλὰ θὰ μαζεύουν οἱ νέοι καὶ θὰ κάμουν μιὰ παρέα, καὶ οἱ γέροι ἄλλη, καὶ τότε θὰ πᾶνε 'ς ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰ φηθῶνε. Μπροστὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶχανε μιὰ συνήθεια, ποῦ 'ς ὅλα τὰ σπίτια θὰ ἦτανε τραπέζι, καὶ θὰ ἔτρωγαν ὅλοι ὅσοι ἔρχονταν γιὰ νὰ φηθῶνε ἀπὸ ὀλίγο, θᾶναι τώρα πολλὰ χρόνια ποῦ ἄφηναν αὐτὴ τὴ συνήθεια, γιὰτὶ ἔκυναν πολλὰ ἔξοδα, τώρα θὰ δώσουν 'ς τις παρές ἢ ῥακί, ἢ κρασί, ἢ ὅτι ἔχει ὁ καθένας. Πολλὰς φορὰς ὅταν ἐρθῶν 'ς τὸ κέφι τὸ σκούζουνε καὶ χορεύουνε καμμιὰ φορὰ τὸ τσάμικο, μ' αὐτὸ δὲν γίνεται κάθε χρονιά, γιὰτὶ οἱ περισσότεροι λείπουνε 'ς τὰ ξένα. Ὅλοι ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ἔχουνε μιὰ χαρὰ καὶ δὲν βλέπεις κανέναν λυπημένον, ὅλοι ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα θὰ φορέσουνε τὰ καλῆτερα φορέματά τους.

ΤΟ ΘΗΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΟΝ ΤΟΥ ΑΤΡΕΩΣ ΕΝ ΜΥΚΗΝΑΙΣ

Περὶ Καλλικαντζάρων (Σκιορίσματα ἢ Καψιούριδες) ἔχουνε πολλὰς παρχδοσες. Οἱ Καλλικαντζάροι λένε πῶς ὅλον τὸν χρόνον κόψουνε τὸ στῦλο ὅπου βαστάει τὴ γῆ, καὶ τὴν παραμονὴν τὰ Χριστούγεννα ὡς τὰ Φῶτα βγαίνουνε ἔς τὸν κόσμον γιὰ νὰ πειράξουνε τοὺς ἀνθρώπους. Σόλα τὰ σπίτια θὰ κάψουνε κάθε βράδυ πρὶν νὰ πλιγιάσουνε ἢ θυμιάμα, ἢ ξύλο ἀπὸ κερασιά καὶ τὸ λένε αὐτὸ «πάντρεμμα τῆς φωτιᾶς».

Ὅλο τὸ δωδεκάημερον οἱ γυναῖκες δὲν λούζονται οὔτε καὶ ἀφίνουνε κανένα νὰ λουσθῇ, γιὰτὶ τὸ νερὸ εἶνε ἰσκιωμένο· χτενίζουνε τὰ μαλλιά τους μὲ νερὸ ἀφοῦ ῥίξουνε ξύδι. Τὸ δωδεκάημερον λάκκον δὲν διαβαίνουνε τὴ νύχτα, γιὰτὶ μέσα ἔς τοὺς λάκκοις κάθονται οἱ διαόλοι καὶ λένε τί ἔκαμε ὁ καθένας ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα καὶ τί θὰ κάμῃ τὴ νύχτα, καὶ ἂν ἀπεράσῃ κανένας ἀπ' ἐκεῖ τὸν πιάνουνε οἱ διαόλοι καὶ τὸν πνίγουνε, ἂν δὲν πῇ τὸ «Πά ερ ἡμῶν» καὶ ἂν δὲν προφθάσῃ νὰ κάμῃ τὸ σταυρὸ του. Δὲν ἀπερνοῦνε καὶ ποτάμι τὴ νύχτα, γιὰτὶ τὰ νερὰ εἶνε ἰσκιωμένα. Τὴ νύχτα δὲν πίνουνε νερὸ ἂν δὲν τῶχουν σκεπασμένο ἀπὸ τὸ βράδυ. Τὴ νύχτα δὲν βγαίνουνε ἔξω, οὔτε καὶ κοιμῶνται γιὰτὶ φοβοῦνται μὴ πάθουνε κανένα κακὸ. Τὸ δωδεκάημερον δὲν κάνουν γάμον, γιὰτὶ τὰ δαίμόνια εἶνε ἔξω ἔς τὸν κόσμον καὶ τὸ στέφανο ἐκεῖνο δὲν προκίβει. Τὸ δωδεκάημερον

δὲν ἀφίνουνε νὰ ψήσῃ κανεὶς ἔς τὴν ἐστία ῥάβδοσιτια, γιὰτὶ θ' ἀρρωστήσῃ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
Ἡπειρώτης.

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΜΑΓΟΥ

Ἦ π ὁ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΔΩΡΗ

Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε σελ. 384

Καὶ ὁ ὑπολογαγὸς παρεμβὰς ἐπίσης προσέθηκε :

— Μάθε ὅτι τὸ βασιλικὸν φερμάνιον, τὸ ὁποῖον κομίζω, σοὶ χορηγεῖ τὸ δικαίωμα νὰ ἐνεργήσῃς ἀνασκαφὰς ἄνευ τῆς παρεμβάσεως οἰουδήποτε ἄλλου, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὅρον ὅτι δὲν θὰ παραλάβῃς τίποτε, οὔτε ἓνα χάλικα, οὔτε μίαν πλίνθον, ἔτι μᾶλλον δὲ προκειμένου περὶ ἀντικειμένων τοιούτων ! προσέθηκε δεικνύων τὸν μυστηριώδη ἥλιον, τοῦ ὁποίου ἡ φλογερά λάμψις ἐφαίνετο ζῶσα καὶ σκιερῶσα εἰς τὸ βάθος τοῦ ἀδύτου.

— Τὸ ἄληθές εἶνε, εἶπεν ὁ Μαυρίκιος, ὅτι μὲ αὐτὰ ἡμπορεῖ νὰ χύσῃ τὸ μυαλὸν τοὺς οἱ ἄνδρες μας. Πῶς θὰ μεταφέρωμεν αὐτὰ τὰ λάφυρα εἰς τὸν Βασιλέα τῶν Βασιλέων ;... Ὁμολογῶ ὅτι δὲν βλέπω κανὲν μέσον. Φοβοῦμαι μήπως ἡ ἐπιχείρησις αὕτη εἶνε ἐκ τῶν κινδυνωδεστέρων, καὶ